

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ה

בלתי מוגה

יו"ל לשבת הגדול, וימים ראשונים דחג הפסח, ה'תשס"ח

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושמונה לבריאה

מאה ושב שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת וכו' ר' חיים שאול ע"ה

בהרה"ח ר' ישראל בן-ציון ע"ה

ברוק

נפטר י"ב ניסן ה'תשכ"ה

ולעילוי נשמת

בנו הרה"ת ר' מנחם מענדל ע"ה

בהרה"ח הרה"ת חיים שאול ע"ה

ברוק

נלב"ע י"ג כסלו, ה'תשס"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס על ידי משפחתם שיחיו

כלול מד' יסודות (בדוגמת "כל מכה .. של ארבע מכות"), שזוהי העבודה דפסוקי דזמרה, ברכות ק"ש וכו', שע"י ההתבוננות כו' נעשה הבירור של כל פרטי הכחות.

ואח"כ באים לתכלית העבודה, שהיא העבודה דשמו"ע, באופן של ביטול במציאות — כיון שהעבודה חודרת לא רק בפרטי הציור של כל כח, ד' היסודות שבו, אלא גם בכח ההיולי שבו (בדוגמת "כל מכה .. של חמש מכות").

ונמצא, שהתחלת העבודה צריכה להיות בענין הכלל שלמעלה מציור, וכן גם סיום העבודה — בבחי' היולי⁹⁶.

[בהמשך השיחה נתבאר הטעם שהענין ד"בכל מאדך"⁹⁷ שבפרשה ראשונה דק"ש קודם לפרשה שני' — כיון שצריך להמשיך הענין ד"בכל מאדך" בכל היום; שמבחי' הכלל — "כולכם", יומשך בהפרטים — "ראשיכם שבטיכם גו"⁹⁸].

כא. וע"פ האמור ש"את העולם נתן בלבם", הנה ע"י העבודה דעשר מכות כו' בנפש האדם, נעשית שבירת קליפת מצרים בכללות העולם.

ואז באה הגאולה — כפי שמסיימים בהגדה "לשנה הבאה בירושלים",

וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁹, שלא צריך להמתין עד לשנה הבאה, אלא הגאולה באה תיכף ומיד, ובדרך ממילא יהי' "לשנה הבאה בירושלים".

(98) ר"פ נצבים.
(99) שיחת ליל א' דחג"פ תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ריש ע' 83). תש"ח ס"ה (סה"ש תש"ח ע' 200).

(96) בזכרון אחדים: והיינו, שדוקא כאשר התחלת העבודה היא (לא בהפרטים, אלא) בהכלל, אזי באים לתכלית העבודה, שגם בהפרטים יהי' נרגש בחי' ההיולי.
(97) ואתחנן ו, ה.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ אחרי, שבת הגדול, וימים הראשונים דחג הפסח הבעל"ט, הננו מוציאים לאור התוועדות ליל ב' דחג הפסח ה'תשכ"ה — הנחה בלתי מוגה.

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר י"א ניסן, ה'תשס"ח
יום הולדת המאה ושש של כ"ק אדמו"ר זי"ע
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2008 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408

Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5768 • 2008

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

סדר ועימוד בתכנת „תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

כ. והביאור בזה:

כללות הכחות בנפש האדם הם במספר עשר, כמ"ש רבינו הזקן בתניא⁹⁰ ש"נפש האדם כלולה מעשר בחי' כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן".

ובפרטיות יותר, הנה כל כח כלול מארבע יסודות — דכשם שבעולם יש ארבע יסודות, אש רוח מים עפר (כפי שנימנו בפסוק⁹¹ "והארץ (עפר) היתה תהו ובהו וחושך (אש, כמ"ש הרמב"ן⁹² שאש היסודי הוא חושך) גוי ורוח אלקים גוי על פני המים"), כך גם בנפש האדם ישנם ד' היסודות אש רוח מים עפר⁹³: חכמה — מים, בינה — אש, מדות — רוח, ומלכות — עפר.

וכשם שבעולם, הנה מלבד ד' היסודות הנ"ל ישנו ענין חמישי — חומר ההיולי, כמ"ש הרמב"ן בפירוש "בראשית ברא"⁹⁴, שזהו מה ש"הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד אין בו ממש .. מוכן לקבל הצורה כו" — כך גם בנפש האדם ישנו (מלבד ד' היסודות הנ"ל) גם כח ההיולי.

וע"פ דברי ריה"ג ר"א ור"ע בנוגע למכות שלקו המצריים [שנחלקים לשתיים: "במצרים", וחמש פעמים ככה "על הים" (כפי שיתבאר בהזדמנות אחרת)] — "עשר מכות", "כל מכה .. של ארבע מכות" (כנגד ד' היסודות שמהם מורכב כל דבר), ו"כל מכה .. של חמש מכות" (ד' היסודות וגם כח היולי)⁹⁵ — הנה גם עבודתם של ישראל בשבירת קליפת מצרים בנפש האדם (שע"ז נעשית שבירת הקליפה דמצרים בעולם ע"י המכות כפשוטם), צריכה להיות בסדר זה:

התחלת העבודה היא — לא בפרטי הכחות כפי שהם באופן של ציור, שכלולים מד' יסודות, אלא בכללות הכחות (שהם במספר עשר, ודוגמתם עשר המכות), שזוהי העבודה דאמירת "מודה אני", שאין בה ענינים פרטיים, שהרי עדיין אינו יודע מאומה כו', אלא הוא מתמסר להקב"ה בכללות מציאותו, בהכלל של כל כח.

ואח"כ צריכה להיות העבודה לברר את פרטי הכחות, כפי שכל כח

(90) רפ"ג. (91) בראשית א, ב. וראה תורה שלמה ס"ז (ע' קמח). וש"נ. (92) עה"פ (אות שלא). וש"נ. (93) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אדם (94) בראשית שם, א. (95) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 87 ואילך. וש"נ.

בס"ד. שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. איתא בסידור האריז"ל¹ ש"כשיבוא (מביהכנ"ס) לביתו ישמח כו', ואמירת ההגדה צריכה להיות "בקול רם ובשמחה". וכיון שלפני כן (בעת עריכת הסדר) היו חסרים שני הענינים (שמחה וקול רם) — ישלימו זאת עכשיו. והרי ענין של "השלמה" צריך להיות — כדברי רבינו הזקן באגה"ת² — באופן ד"כפלים לתושי"³. [ניגנו הניגון "ממצרים גאלתנו" בשמחה גדולה].

* * *

ב. "קדש"⁴:

רבינו הזקן בסידורו מביא "סימן סדר של פסח — קדש ורחץ כו'", ובהגהות מיימוני⁵ הובא "סימן של סדר של פסח" מדברי הראשונים שלפניו, ויש סברא⁶ שסדר זה הוא מדברי רש"י. ובכל אופן הרי זה ענין שיש לו אישור מכתבי האריז"ל — מהאריז"ל ותלמידו הרח"ו⁷, כך, שסדר זה הוא בודאי מדויק.

וצריך להבין הטעם ש"קדש" נקבע ב"סימן סדר של פסח" — דלכאורה, החיוב דקידוש הוא בכל יו"ט [ואף שהחיוב דקידוש ביו"ט הוא רק מדברי סופרים⁸, הרי גם החיוב דד' כוסות — שא' מהם הוא הכוס דקידוש — הוא רק מדברי סופרים⁹], ואינו חידוש ששייך במיוחד לחג הפסח?

בשלמא קודם מ"ת, י"ל, שענין הקידוש הי' קשור עם חג הפסח, שבו תיקנו ד' כוסות (החל מהכוס דקידוש) כנגד ד' לשונות של גאולה

(1) בהגש"פ בתחלתו. וראה גם שיחת ליל ב' דחג הפסח בתחלתה (תו"מ חל"ג ע' 309 ואילך). וש"נ. (2) ספ"ט. (3) איוב יא, ו. (4) ראה גם שיחת יום ב' דחג הפסח תשט"ו ס"ד (תו"מ ח"ד ריש ע' 6). (5) ראה פסחים קיז, סע"ב. תוס' שם קח, ריש ע"ב. או"ח סתע"ב ס"ד. (6) ראה מחזור ויטרי ס' סה. (7) פ"ח שער חג המצות פ"ד. משנת חסידים וסידור האריז"ל. (8) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סרע"א ס"ד. וש"נ. (9) ראה פסחים קיז, סע"ב. תוס' שם קח, ריש ע"ב. או"ח סתע"ב ס"ד.

(והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי)¹⁰, משא"כ שאר הימים טובים שבהם לא הי' עדיין החיוב דקידוש; אבל לאחר שניתנה תורה ונתחדשה הלכה¹¹, הרי לכאורה אין ענין מיוחד בקידוש של חג הפסח, וא"כ, אינו מובן: למה נקבע "קדש" ב"סימן סדר של פסח"?

ג. ויובן מזה שהחיוב דקידוש בליל פסח שונה מהחיוב דקידוש בכל שאר הימים טובים, בכמה ענינים¹²:

(א) בכל יו"ט יכולים לקדש גם על הפת, ובפרט אם הפת חביבה עלינו¹³; משא"כ בפסח חייבים לקדש על היין דוקא¹⁴.

(ב) בכל יו"ט, גם כאשר מקדשים על היין, אין חיוב על כל אחד בפני עצמו לשתות היין, ויכול לצאת י"ח ע"י אחר (ומספיק רק לטעום מן היין); משא"כ בפסח חייב כל אחד לשתות כוס יין, ואינו יוצא י"ח ע"י אחר¹⁵.

— בנוגע לברכת קידוש ואמירת ההגדה יכולים לצאת י"ח ע"י אחר, אבל בנוגע ל' כוסות (ובכללם הכוס דקידוש) אי אפשר לצאת י"ח ע"י אחר. וכמ"ש הרי"ף¹⁶ שיכול אדם לערוך ה"סדר" בכמה בתים ולהוציא אותם י"ח ברכת קידוש ואמירת ההגדה, אבל ד' כוסות צריכים הם לשתות בעצמם. ובפרט שלדעת הרי"ף, מי שעורך את הסדר בבתים אחרים אינו יכול לטעום מאומה, אם מפני שעדיין לא עשה קידוש לעצמו, או מפני שכבר אכל את האפיקומן.

(ג) בכל יו"ט יכולים לקדש גם בזמן דתוספת יו"ט; משא"כ בפסח חייבים לקדש בלילה דוקא¹⁷. ומזה מוכח שהקידוש דפסח קשור (לא עם ענין היו"ט, שאז היו יכולים לקדש גם בזמן דתוספת יו"ט, כיון שיש בו כבר קדושת יו"ט, אלא) עם ענין הגאולה שבפסח (שהרי הקידוש הוא גם כוס ראשון מד' כוסות שכנגד ד' לשונות של גאולה), שהיתה בלילה, ולכן אי אפשר לעשות קידוש בזמן דתוספת יו"ט, כי, התוספת פועלת רק בענין הקדושה, שתומשך גם לפנות ערב, אבל אין בכחה לעשות מיום — לילה¹⁸.

(10) ראה שו"ע אדה"ז שם. וש"נ.
(11) שבת קלה, סע"א. וש"נ.
(12) ראה גם הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' ח (פיסקא קדש).
(13) פסחים קו, ב. שו"ע אדה"ז או"ח
(14) ראה שם סתפ"ג ס"ד. וש"נ.
(15) שם סתפ"ג ס"ב. וש"נ.
(16) סוף ערבי פסחים. רא"ש שם. וראה גם שו"ע אדה"ז שם ר"ס תפד.
(17) תה"ד סקל"ז. שו"ע אדה"ז שם סתפ"ג ס"ב.
(18) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ד סי"א (ת"מ ח"א ע' 194). ת"מ ח"ט ע' 32. וש"נ.

הקרבנות) דרך משחה וגדולה⁸⁴, והפסח נאכל על השובע⁸⁵, שמורה על עריבות המאכל כו'; מצה — מורה על ענין האמונה וקבלת עול⁸⁶; ומרור — הו"ע המרידות.

וזהו "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" — שמספרים לו שיש ענין של הרחבה (פסח) שלמעלה ממדידה והגבלה כו', וישנו ענין של אמונה (מצה) שלמעלה ממדידת השכל; וכאשר נרגש אצלו שישנם ענינים שלמעלה ממדידה והגבלה, ומתבונן במעמדו ומצבו שכל עניניו הם במדידה והגבלה כו', אזי בא לידי מרידות, וע"י המרידות מעורר רחמים רבים⁸⁷, ואז — "עשה ה' לי גו'", שמלמעלה מוציאים אותו ממצרים, ובא לידי פסח ומצה.

יט. "רבי יוסי הגלילי אומר כו' רבי אליעזר אומר כו' רבי עקיבא אומר וכו'":

בפשטות כוללים דברי ר"ע את דברי ר"א ודברי ריה"ג, כי, כאשר ר"ע אומר ש"כל מכה ומכה .. היתה של חמש מכות", הרי זה כולל את דברי ר"א ש"כל מכה .. היתה של ארבע מכות", ובאמרו "על הים לקו מאתיים וחמשים מכות", הרי זה כולל את דברי ריה"ג ש"על הים לקו חמשים מכות". ואינו מובן מדוע צריך למנות את דברי ריה"ג ור"א בפני עצמם, מאחר שכוללים בדברי ר"ע?

ויובן בהקדם מ"ש⁸⁸ "גם את העולם נתן בלבם", והיינו, שעבודת האדם עם עצמו פועלת בכל העולם, וכפי שמבאר רבינו הזקן בלקו"ת⁸⁹, שבעולם ישנם ד' יסודות, וגם באדם יש ד' יסודות, וכאשר האדם "יתקן ד' יסודות שלו, בזה הוא מתקן את כל העולם כולו".

ומזה מובן גם בנוגע למכות שלקו המצריים במצרים — שהם נפעלו ע"י עבודת בני".

וכיון שבפרטיות היו בזה ג' ענינים, כמבואר בדברי ריה"ג ר"א ור"ע בנוגע למכות: "עשר מכות", "כל מכה .. היתה של ארבע מכות", "כל מכה .. היתה של חמש מכות" — הרי מובן, שגם בעבודתם של ישראל ישנם ג' ענינים אלו, כדלקמן.

(84) זבחים צא, א. וראה שו"ת חכם צבי סס"ב.
(85) פסחים ע, א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"ג.
(86) ראה זח"ב קפג, ב. לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובכ"מ.
(87) ראה לקו"ת שה"ש טו, א.
(88) קהלת ג, יא.
(89) במדבר ה, סע"א ואילך.

בכחו לעשות תשובה; משא"כ עולם היצירה — מקומו של ה"שאינו יודע לשאול" — הוא "עולם ברור"⁸⁰, כל דבר קבוע על מקומו ("אלץ איז אויסגעשטעלט"), ונשאר כמו שהוא, ואינו שייך להשתנות ולצאת מהגבלותיו⁸¹.

יח. עפ"ז יובן החילוק בין המענה ל"תם" ("בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים") ובין המענה ל"שאינו יודע לשאול" ("בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"):

ה"תם" שמתפעל מהפלא שביצי"מ ושואל "מה זאת" — צריכים להסביר לו כיצד באים ליצי"מ.

וההסברה היא — "בחזק יד גו'": כשם שיציאת בני"מ ממצרים ע"י הקב"ה היתה "בחזק יד", כביכול, כנגד מדת הדין, שמצדה לא הי' מקום שבני"מ יצאו ממצרים, אלא שהקב"ה לא התחשב עם מדת הדין, ו"חישב את הקץ"⁸², תוך כדי דילוג מ"ארבע מאות שנה" לרד"ו שנה⁸³ — כך גם בעבודת האדם, שבכדי לצאת ממצרים צריך להיות אצלו "חזק יד", שלא להתחשב במדידות והגבלות שלו.

אמנם, כל זה שייך רק אצל מי שנרגש אצלו הענין דיצי"מ, ורוצה לצאת ממצרים, אלא שאינו יודע כיצד לעשות זאת, ושואל: "מה זאת", ועל זה עונים לו: "בחזק יד".

משא"כ ה"שאינו יודע לשאול", ששום דבר לא מפריע לו, והוא מרוצה ממעמדו ומצבו — לא שייך לדבר אתו אודות אופן היציאה ממצרים (שאי אפשר לעשות זאת לבד, אלא "הוציאנו ה' ממצרים", ו"בחזק יד" דוקא), כי אם להסביר לו תחילה את הצורך ביצי"מ, ולכן אומרים לו: "בצאתי ממצרים", היינו, שלא מדובר אודות יצי"מ שבאה מלמעלה, אלא האדם עצמו צריך לצאת ממצרים: הוא חושב שלא חסר לו שום דבר. ועל זה אומרים לו: אתה מקיים אמנם מצוות, ובהידור וכו', אבל אתה נמצא במצרים, במדידה והגבלה, ועליך לפעול על עצמך הענין ד"בצאתי ממצרים".

וכיצד פועלים עליו לצאת ממצרים, לצאת מטבעו ורגילותו — ע"י "בעבור זה", דקאי על פסח מצה ומרור:

פסח — הו"ע של הרחבה, שלכן, היתה אכילת הפסח (כמו כל

(80) לשון חז"ל — פסחים נ, א. וש"נ.
(81) ראה גם לקו"ת פינחס עה, ג. ובכ"מ.
(82) נוסח הגש"פ (פיסקא ברוך שומר).
(83) ראה שהש"ר פ"ב, ח (א).

ד. אמנם, לכאורה אפשר לומר שהקידוש דפסח מצד עצמו הוא כמו בכל יו"ט, אלא שמצד ההוספה שהוא גם א' מד' כוסות, לכן, צריכים לקדש על היין דוקא, וכל אחד חייב לשתות בעצמו, ובלילה דוקא.

אבל האמת היא — שחכמים עקרו הקידוש דפסח מהקידוש שבכל יו"ט, והטילו עליו דין מיוחד של קידוש דפסח.
וראי' לדבר:

אם נאמר שהקידוש דפסח מצד עצמו הוא כמו הקידוש בכל יו"ט, הי' צריך להיות הדין: (א) שאפשר לקדש בזמן דתוספת יו"ט, ולשתות אח"כ — בלילה — כל ד' הכוסות, (ב) מי שמקדש על הפת, שאז הקידוש אינו קשור עם ד' כוסות, יוכל לקדש גם בזמן דתוספת יו"ט.

וכיון שלא מצינו בשום מקום חידוש כזה, עכצ"ל, שהדין אינו כן, אלא הקידוש דפסח צ"ל תמיד בלילה דוקא. ומזה מוכח שהקידוש עצמו יש לו דין של קידוש דפסח, ולכן נכלל "קדש" ב"סימן סדר של פסח".

ה. ענין הנ"ל (שהקידוש דפסח צריך להיות על היין דוקא, וכל אחד צריך לשתות בעצמו) מצינו גם בפורים.

ובהקדם השייכות שבין פורים לפסח — כדברי הגמרא¹⁹ שבשנה מעוברת צ"ל קריאת המגילה ושאר עניני הפורים באדר שני, אדר הסמוך לניסן, מצד "מיסמך גאולה לגאולה" (פורים לפסח); והרי ענין הסמיכות בתורה נוגע גם להלכה, שלכן דרשין סמוכין (לדעה אחת — בכל הספרים, ולכל הדעות — במשנה תורה²⁰), ומזה מובן, שאין זו סמיכות בעלמא, אלא זוהי סמיכות גם בתוכן הענינים.

ובכן: בנוגע לפורים — איתא בגמרא²¹: "חייב איניש לבסומי", ופירש רש"י: "ביין". והיינו, שבפורים יש חיוב לשתות יין דוקא (לא חלב וכיו"ב), וכל אחד חייב בעצמו לשתות יין, ואינו יוצא י"ח ע"י אחר (דלא כמו קריאת המגילה, שיכול לצאת י"ח ע"י שמיעה מאחר).

ועד"ז בפסח — "מיסמך גאולה לגאולה" — שהקידוש צ"ל ביין דוקא, וכל אחד צריך לשתות בעצמו, ואינו יוצא י"ח ע"י אחר (דלא כברכת הקידוש ואמירת ההגדה שיכול לצאת י"ח ע"י שמיעה מאחר).

ו. ויש להוסיף, שהענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" מודגש יותר בלילה הזה — ליל ב' דחג הפסח, ט"ז ניסן. ובהקדמה:

(19) מגילה ו, סע"ב (ובפרש"י).
(20) ברכות כא, ב. וש"נ.
(21) מגילה ז, ב.

על הפסוק²² "ויעבור מרדכי", מפרש רש"י: "על דת, להתענות ביי"ט ראשון של פסח, שהתענה י"ד בניסן וט"ו וט"ז, שהרי ביום י"ג נכתבו הספרים".

ולהעיר — בתור מאמר המוסגר, בקשר למנהג בשנה זו לבאר פירוש רש"י על התורה, שבזה נכלל גם פירוש רש"י לנ"ך, שגם הוא פשוטו של מקרא כמו פירושו על התורה, ולא כמו פירושו למשנה וגמרא שהוא ע"פ חלק ההלכה שבתורה — שבמדרש²³ איתא שג' ימי התענית היו י"ג י"ד וט"ו.

וענין זה תלוי בשני הפירושים על הפסוק²⁴ "ומרדכי ידע" — אם "בעל החלום אמר לו" (כפירוש רש"י), או שאליהו הנביא הודיעו²⁵ או שידע ברוח הקודש²⁶:

לפי הפירוש שאליהו הנביא הודיעו או שידע ברוח הקודש — ידע מיד כשנגזרה הגזירה, ביום י"ג, ומסתבר לומר, שתיכף ומיד כשידע, דיבר עם אסתר, וגזר תענית, כדי שלא לעכב את גאולתם של ישראל; משא"כ לפי הפירוש ש"בעל החלום אמר לו" — ה"י זה רק בלילה, ליל י"ד.

ועפ"ז מובן שרש"י אזיל לשיטתי — דכיון שמפרש ש"בעל החלום אמר לו", לכן מפרש ש"התענה י"ד בניסן וט"ו וט"ז".

ומזה מובן, ש"ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות גו"²⁷ — שמיום זה התחילה הגאולה — ה"י ט"ז ניסן (ורש"י אינו צריך לפרש זאת, כיון שמובן הדבר מפירושו על הפסוק "ויעבור מרדכי").

ולהעיר, שבמסכת מגילה²⁸ מפרש רש"י²⁹ "ומה שאמר המקרא .. ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות, יום שלישי לשילוח הרצים הי" (ט"ו ניסן). אבל, פירושו לגמרא הוא ע"ד ההלכה (כנ"ל), ואילו ע"פ פשוטו של מקרא צ"ל שזהו יום השלישי לתענית (ט"ו ניסן)³⁰.

והנה, אף ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"³¹, הרי ההלכה יכולה להיות רק לפי דעה אחת — שיום השלישי ה"י ט"ו בניסן (כפירוש בגמרא), כדמוכח מדברי רבינו הזקן בשו"ע³²: "טוב לעשות איזה דבר

ה"תם" — יש לו לכל-הפחות קצת הרגש, ולכן מתפעל, אלא, כיון שאין לו השגה, לכן שואל "מה זאת"; אבל ה"שאינו יודע לשאול" — אין לו חיות כלל.

יז. וזהו הטעם שה"שאינו יודע לשאול" הוא האחרון מכל ארבעת הבנים, אפילו לאחר ה"רשע":

לכאורה אינו מובן: פלוני — רשע, ואילו הוא — מקיים מצוות בהידור, ועד שיכול להיות "בינוני", וא"כ, למה נמנה בסוף, אפילו לאחר ה"רשע"?!

ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל⁷⁵ שארבעת הבנים הם כנגד ד' העולמות: חכם — כנגד אצילות, תם — כנגד בריאה, שאינו יודע לשאול — כנגד יצירה, ורשע — כנגד עשי'. ולכאורה: עולם היצירה היא מדריגה חשובה ונעלית — עולם המלאכים⁷⁶, ואין רובו רע, וגם אם ה' רובו רע, אין הרע מעורב עם הטוב⁷⁷, וגם ענין הזמן בעולם היצירה הוא באופן נעלה יותר, כידוע מ"ש רבינו הזקן בד"ה אתה הראת (שכבר נדפס⁷⁸) שבעולם היצירה נכללים עשר או חמש עשרה שנים שלנו בבת אחת. וא"כ, היתכן שמקומו של ה"שאינו יודע לשאול" (שכנגד עולם היצירה) הוא לאחר ה"רשע"?

והביאור בזה:

ה"רשע" — נוגע לו הדבר, ולכן בא ל"סדר", אלא, שאינו בא בשביל לקיים המצוות, אלא אדרבה — לטעון: "מה העבודה הזאת לכם"; אבל ה"שאינו יודע לשאול" — לא נוגע לו שום דבר, וכיון שכן, הנה בפרט מסויים ה"ה גרוע יותר מהרשע, כי, הרשע, כיון שטוען, הנה אף שטוען נגד, יכולים להתווכח אתו ולשכנע אותו ("אויס'טענה'ן זיך מיט אים"); משא"כ ה"שאינו יודע לשאול" שאינו טוען ואינו שואל מאומה, כיון שאין הדבר נוגע לו כלל — קשה יותר להתמודד אתו. וע"ד המבואר בקונטרס התפלה⁷⁹ בנוגע לחסרון של נה"ב שבבחי' "עז" לגבי "שור נגח".

וכן הוא בענין העולמות: בעולם העשי' — מקומו של הרשע — מאיר בחי' סוכ"ע, ומצד הארת הסובב, הנה גם אם עכשיו הוא רשע,

75) פ"ח שער חג המצות פ"ז. שלה.
76) ראה תניא רפ"ט.
77) ראה ע"ח שער מג (שער ציור)
78) בציונים והערות לסהמ"צ להצ"צ
79) עולמות) בהקדמה להדרוש. מאמרי אדה"ז
80) ע"ח. וראה גם סה"ש תורת שלום ע'
81) תקע"ב ע' רעג. סה"מ תרצ"א ע' קעט. ע' 10.

22) אסתר ד, יז.
23) אסתר"ר פ"ח, ז. פרדר"א פ"ג.
24) אסתר שם, א.
25) תרגום שם. אסתר"ר פ"ז, יח.
26) תרגום שני שם.
27) שם ה, א.
28) טז, א.
29) ד"ה ולתעניתו.
30) ראה גם תרגום שני שם.
31) עירובין יג, ב. וש"נ.
32) אור"ח סת"צ ס"ב.

"תם" — יש בו רגש של התפעלות; הוא רואה שאירע כאן ענין נפלא — שלמרות שפרעה ה' מושל בכיפה⁷¹, יצאו ששים ריבוא בני"מ מצרים, ומתפעל מזה ואומר "מה זאת!..."

משא"כ ה"שאינו יודע לשאול" — אינו מתפעל משום דבר; שום דבר לא "לוקח" אותו ("דערנעמט אים ניט"), ולכן אינו שואל שאלות; לא איכפת לו כלום.

בעניני מסחר — יש לו כל מיני המצאות כו', ובהיותו במשרתו ("אויפן דזשאב") ממלא תפקידו בחכמה כו', ובגלל זה מקבל העלאה במשכורת וקידום במשרה; אבל כאשר מדובר אודות עניני תומ"צ — כאן אין לו שאלות; הכל ניחא אצלו ("בא אים איז אַלץ רעכט"). ולא עוד אלא שמלביש זאת ב"אמונה": כיון שהקב"ה מנהיג את העולם באופן כזה, בודאי כך צריך להיות, וא"כ, מה יש לשאול שאלות? ... וממשיך לטעון: הרבי אומר שבחסידות אין מקום לשאול: "פארוואס"; בחסידות אין "ורמינהו". — האמת היא, שהעדר השאלה אצלו היא בגלל שהדבר אינו נוגע לו, אבל, הוא מלביש זאת ב"אמונה".

אמנם לא חסר אצלו בקיום המצוות בפועל, ומקיימן בהידור, אבל, לא בגלל שהדבר נוגע לו, אלא כ"מצות אנשים מלומדה"⁷²; הוריו היו דתיים, ולמד בישיבה דתית, והורגל לקיים מצוות בהידור. ועד שיכול להיות שאינו שייך לגמרי לרע — כמו "בינוני" ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"⁷³; מה צריכים יותר מזה!.. אבל, כל זה הוא ללא רגש וללא חיות!

וכמו שמתנהג בכל המצוות — כך גם בפסח: הוא אוכל אמנם מצה ומרור, ועושה כל עניני הפסח, ובאופן של הידור, אבל, כל הענין לא חדר בו כלל ("דער גאַנצער ענין האָט אים גאַרניט דערנומען"); הוא הגיע ל"סדר" כמו חולם חלום ("א פאַר'חלום'טער"), ובאופן כזה הולך לדרכו לאחר ה"סדר"; שום דבר לא מפריע לו, אין לו שאלות, הכל ניחא אצלו!

בודאי שע"י אכילת מצה וכו' נעשים כל הענינים וההמשכות כו' גם אצלו, אבל, זהו רק בנוגע לפנימיות הנשמה; ואילו בנוגע להרגש וגילוי — "היום לעשותם"⁷⁴ — אינו מרגיש מאומה!

(71) ראה מכילתא בשלח יד, ה. ועוד.

(72) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג),

(73) תניא רפי"ב.

(74) ס"פ ואתחנן.

(ב). ובכ"מ.

בסעודה ביום ב' דפסח זכר לסעודת אסתר שהיתה ביום זה, שבו ביום נתלה המן⁷⁵, והיינו, שמדובר אודות הסעודה השני' שהיתה למחרת "יום השלישי", וכיון שזהו יום ב' דפסח (ט"ז ניסן), עכצ"ל ש"יום השלישי" — שבו התחילה הגאולה — הוא ט"ו ניסן.

ומזה מובן, שהענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" הוא בעיקר בנוגע ליום ב' דפסח, כי: הסמיכות דגאולה דפורים ליום א' דפסח היא רק להדעה ש"יום השלישי" ה' ט"ו ניסן, אבל להדעה ש"יום השלישי" ה' ט"ז ניסן, אין זה שייך ליום א' דפסח; ואילו הסמיכות דגאולה דפורים ליום ב' דפסח היא לכל הדעות, כיון שיום ב' דפסח יש בו הן הענין דט"ז ניסן — לדידן שאנן בקיאי בקביעות דירחא³³, והן הענין דט"ו ניסן — שהרי מצד מנהג אבותינו בידינו חוגגים אנו יו"ט שני מצד ספיקא דיומא, וגם בו קורין בתורה "ובחמשה עשר יום גו"³⁴.

ויה"ר שיהי' הענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" — שמהגאולה שעלי' נאמר בגמרא³⁵ "אכתי עבדי אחשוורוש אנן", נבוא בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

ז. דובר אודות קביעות שנה זו שחג הפסח חל בשבת, מהו הטעם שלא גזרו חכמים שלא יקיימו מצות אכילת מצה ומרור, שתיית ד' הכוסות ואמירת ההגדה³⁶, כמו שגזרו בתקיעת שופר לולב ומגילה מצד

(33) ביצה ד, ב. שו"ע אדה"ז אר"ח סת"ר ס"א.
(34) אמור כג, ו. שו"ע אדה"ז סת"צ שם.
(35) מגילה יד, א. וש"נ.
(36) ועד"ז בנוגע לערב פסח שחל בשבת*, כדאיתא בגמרא (פסחים סו, א) "הלכה זו נתעלמה מבני בתירא... אם פסח דוחה את השבת", עד שאמר להם הלל "נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת, אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת" — לדכאורה, אף שמן התורה דוחה פסח את השבת, היו חכמים צריכים לגזור שלא יקריבו מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת, אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת" — לדכאורה, אף שמן התורה דוחה פסח את השבת, היו חכמים צריכים לגזור שלא יקריבו

(**) ואין לומר שכיון שהקרבת הפסח היא מלאכה שהתירה תורה לעשותה בשבת, אין מקום לגזור ולאסרה — כי (נוסף לכך שיש לחקור אם הקרבת הפסח הותרה בשבת או רק דחוי' (כמו השאלה בנוגע לסומא בציבור (פסחים עז, א ואילך. וש"נ)), ואם היא רק דחוי', יש מקום לגזור ולאסרה, הרי גם בשבות אסרו חכמים דבר המותר, בגלל חשש שמא

(*) ושייך גם לקביעות שנה זו — דכיון

שיום א' הוא יו"ט (שני, מצד ספיקא דיומא),

נמצא, שיום השבת הוא ערב פסח.

החשש "שמא יעבירונו כו'" — בהקדם המבואר בחסידות³⁷, שמזה שחכמים דחו מצות תק"ש בגלל החשש "שמא יעבירונו", מוכח, שבר"ה שחל בשבת אין צורך בתק"ש³⁸, כיון שההמשכה דתק"ש נמשכת מצד ענין השבת עצמו. ומזה מובן, שבפסח שחל בשבת לא דחו חכמים המצוות דפסח, כיון שעניני הפסח אינם נמשכים ע"י ענין השבת עצמו³⁹. וכיון שגם בשבת יש צורך לקיים את כל עניני הפסח, אין מקום לחשש אפילו לשוגג, וטעם הדבר, לפי שבפסח אין נתינת מקום לחמץ זה יצה"ר — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א⁴⁰, ונדפס בלקו"ש ח"ז ע' 48 ואילך.

* * *

ח. "מעשה ברבי אליעזר וכו'":

ענין זה בא בהמשך למ"ש בפסקא שלפנ"ז "מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה . . הרי זה משובח", ועל זה מביא רא"י מר"א, ר"י, ראב"ע, ר"ע ור"ט, ש"היו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה". אך צריך להבין סיום הפסקא, "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית" — דלכאורה, הרי זה היפך הענין ד"כל המרבה כו' הרי זה משובח", כיון שזוהי הגבלה בהסיפור ביצי"מ? הדין הוא אמנם שכאשר מגיע זמן ק"ש של שחרית, צריך להפסיק בסיפור יצי"מ ולקרות ק"ש, אבל, אין זה שייך להגדה של פסח, שאינה ספר של דינים והלכות, אלא ענינה הוא סיפור יצי"מ, באופן ד"כל

(37) וגם כאן רואים שיש ענינים שאי אפשר ללמדם ע"פ נגלה דתורה בלבד, ומתבארים רק ע"פ פנימיות התורה (ראה גם שיחת י"ט כסלו הערה 89 (לעיל ע' ...)). (38) והוא רק ע"ד דברי הרשות. — ומרומז הדבר בנגלה דתורה, בלשון הגמרא (ר"ה שם) בנוגע לגזירה דרבה: "מדאורייתא מישראל שרי כו'", ולכאורה אינו מובן: הרי תק"ש היא חיוב, ולא רק "מישראל שרי"? אך הענין הוא — שכיון שהענין דתק"ש נעשה

יבואו לידי איסור, וא"כ, יש מקום לאסור הקרבת הפסח בשבת, בגלל חשש שמא יעשו מלאכות אלו (לא רק מלאכה אחת, כמו בשבות, שהחשש הוא שמא יעבירונו כו') גם שלא בשביל הקרבת הפסח.

(40) בשילוב שיחת אחרון של פסח.

וכידוע הסיפור⁶⁹ אודות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שכתב בפדיון בנוגע לאמירת דא"ח: "שיפעלו הדברים בי ובהשומעים" — שמזה שכתב ב' הענינים באותו פדיון, מוכח, שהם קשורים ושייכים זל"ז — שע"ז שיפעל בהשומעים, הרי זה יפעל גם בו.

וע"י מעשינו ועבודתינו לפעול הענין דיצי"מ גם אצל הזולת שנמצא בדרגא תחתונה, ובלשון ההגדה בפסקא שלאח"ז: "שתאמר יצי"מ בלילות", אזי פועלים — כסיום הפסקא — "להביא לימות המשיח".

* * *

יד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כנגד ארבעה בנים דיברה תורה.

* * *

טו. "תם מה הוא אומר כו' ושאנו יודע לשאול כו'":

וצריך להבין:

א) ב' הפסוקים שנאמרו בנוגע ל"תם" ו"שאנו יודע לשאול" — "בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים"⁷⁰, ו"בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"⁷² — הם ענינים שונים והפכיים זמ"ז: הלשון "בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים" מורה שזהו"ע שהוצרך להעשות ע"י הקב"ה דוקא, ולא עוד אלא שהקב"ה הוצרך כביכול ל"חזק יד" בשביל לפעול ההוצאה ממצרים; ואילו הלשון "בעבור זה גו' בצאתי ממצרים" מורה שזהו"ע שנעשה ע"י האדם עצמו — "בצאתי ממצרים", "בעבור זה" — בזכות המצוות?

ב) מדוע אומרים ל"תם" "בחזק יד הוציאנו גו'", ואילו ל"שאנו יודע לשאול" אומרים "בעבור זה גו'" — לכאורה איפכא מסתברא: "שאנו יודע לשאול" הוא במדרגה תחתונה יותר בידיעה והשגה מאשר ה"תם", שהרי ה"תם" יודע משהו, ושואל לכל-הפחות "מה זאת", משא"כ ה"שאנו יודע לשאול" שאנו יודע מאומה, וכל הענין הוא "חידוש" אצלו. וא"כ, ל"תם" היו צריכים להסביר "בעבור זה עשה גו'", ול"שאנו יודע לשאול" היו צריכים לספר את הפלא שאירע כאן — "בחזק יד הוציאנו גו'?"

טז. ויובן בהקדם ביאור החילוק בין "תם" ל"שאנו יודע לשאול":

(69) ראה תו"מ — רשימת היום ריש ע' (70) בא יג, יד. שנו. וש"נ.

צריכים אתם לירד ממדרגתכם ולהשפיע לנו לפי ערכנו — אזי נגע להם הדבר ופעל עליהם, שכן, "רב" אינו מציאות לעצמו; בהיותו לעצמו — אינו "רב"; "רבותינו" צריכים להיות קשורים עם "תלמידיהם" דוקא⁶¹.

יב. וזהו המשך ב' הפסקאות — "כל המרבה לספר ביצי"מ הרי זה משובח", "מעשה ברבי אליעזר וכו'":

כיון שצריך להרבות לספר ביצי"מ, יכול משהו לספר ביצי"מ באופן ששייך אליו בלבד, מבלי להתחשב בזולתו. ועל זה מביא בעל ההגדה "מעשה ברבי אליעזר וכו'" — שירדו ממדרגתם למדריגת תלמידיהם, והיינו, שאופן הסיפור ביצי"מ צריך להיות לפי ערך התלמידים. וזהו גם דיוק הלשון "לספר ביצי"מ", "והיו מספרים ביצי"מ" — אף שהלשון בתורה הוא "והגדת לבנך"⁶² — שיש בזה ב' פירושים: (א) מלשון סיפור ("דעצילך"), (ב) מלשון בהירות ואור ("באלייכטן"), כמ"ש בזהר⁶³ בפירוש "השמים מספרים"⁶⁴, "מאי מספרים... דנהיין", והיינו, שהסיפור צריך להיות באופן שיאיר את הזולת, בהיותו לפי ערך התלמידים⁶⁵.

יג. וההוראה מזה:

כל אחד מישראל הוא מקבל, וביחד עם זה, הוא גם משפיע, כדמוכח מזה שכל אחד מישראל חייב במצות הצדקה, לכל-הפחות שליש השקל בכל שנה⁶⁶.

ויתירה מזה, שישנו הענין דמשפיע ומקבל גם בנוגע לעצמו, שזהו"ע ראש ורגל שבנשמה, שהראש הוא בחי' משפיע והרגל הוא בחי' מקבל.

וההוראה לכל אחד מישראל — שצריך להתעסק עם המקבלים שלו, ולפעול אצלם הענין דיצי"מ, וענין זה נוגע גם ליצי"מ שלו.

וע"ד מ"ש במשה רבינו: "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב⁶⁷", שע"י בני"י שהם בבחי' רגל, ניתוסף עילוי אצל משה רבינו שהוא בבחי' ראש⁶⁸.

(61) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ג
ס"ז (ת"מ ח"ח ע' 74). תשט"ו ס"ט ואילך
(ת"מ ח"ח ע' 9 ואילך).
(62) בא יג, ח.
(63) ח"ב קלו, ב.
(64) תהלים יט, ב.
(65) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ז
ס"ח ואילך (סה"ש תש"ז ע' 105). וש"נ.
(66) ב"ב, ט, א. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ב.
(67) בהעלותך יא, כא.
(68) ראה ת"מ סה"מ אדר ס"ע לד ואילך.
וש"נ.

המרבה כו", ואילו החיוב להפסיק ביצי"מ בשביל ק"ש, שייך להלכות ק"ש, ואין לו מקום בהגדה של פסח.

וגם צריך להבין: איך יתכן שהתלמידים הוצרכו להודיע לרבותיהם "הגיע זמן ק"ש של שחרית", וכי הם עצמם היו שוכחים על חיוב מצות ק"ש?!

ולהעיר מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בפירוש פסקא זו⁴¹, שאצל הרבנים — "רבותינו" — האיר בחי' יחודא עילאה, שזהו"ע ק"ש של שחרית (כידוע⁴² שק"ש של ערבית הו"ע יחו"ת, וק"ש של שחרית הו"ע יחו"ע), ועי"ז ש"היו מספרים ביציאת מצרים" פעלו גילוי זה גם אצל התלמידים. וזהו "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית" — שגם אצלנו (התלמידים) מאיר כבר בחי' יחו"ע.

אבל, פירוש זה הוא היפך פירוש הפשוט, שהרי הפירוש הפשוט הוא שהתלמידים הודיעו לרבותיהם דבר שלא ידעו מעצמם, ואילו לפירוש הנ"ל הרי זה להיפך — שאצל הרבנים האירה כבר לפני"ז בחי' יחו"ע, ותלמידיהם הודיעו להם שעכשיו מאירה בחי' זו גם אצלם.

ט. ויש לומר הביאור בזה:

בשעה ש"היו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה", האירו אצלם אותם הגילויים שהיו בליל יצי"מ.

והחידוש בליל יצי"מ הוא — שאז הי' הענין ד"לילה כיום יאיר"⁴³, היינו, שלא היו העלמות והסתרים כלל, שלכן "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה" אפילו בלילה, ובמעמד ומצב שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה⁴⁴ (שהרי היציאה ממ"ט שערי טומאה היתה רק למחרת, "בעצם היום הזה"⁴⁵, שאז יצאו ממצרים, אבל בלילה היו עדיין משוקעים במ"ט שערי טומאה, ואעפ"כ, "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה"), כיון שהאיר אור נעלה ביותר שלגביו אין העלמות והסתרים כלל — "לילה כיום יאיר".

[ועפ"ז יובן מ"ש במדרש⁴⁶ "כיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לד' רוחות העולם... ונדבקו באותו הפסח... והי' ריחו הולך

(41) ראה ת"מ — רשימת היומן ס"ע
רכד ואילך. וש"נ.
(42) ראה שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ
ס"ט (סה"ש תרח"ץ ע' 262). ליל ב' דחה"פ
תש"ד ס"ח (סה"ש תש"ד ע' 88).
(43) תהלים קלט, יב. וראה זח"ב לח, א,
ובהנסמן בנצו"ז שם.
(44) ז"ח ר"פ יתרו.
(45) בא יב, מא.
(46) שמור"ר פ"ט, ה. וש"נ.

מהלך מ' יום, נתכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו לו, בבקשה ממך האכילנו מפסחך .. הי' אומר הקב"ה, אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין, שנאמר⁴⁷ זאת חוקת הפסח וגו' (וכל ערל לא יאכל בו), מיד נתנו עצמן ומלו, ונתעבר דם הפסח בדם המילה .. שנאמר⁴⁸ ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך וגו', "בדמיך חיי" ב"פ, דם פסח ודם מילה — דלכאורה אינו מובן⁴⁹:

כאשר בני' באו למשה וביקשו לאכול מן הפסח, הי' כבר לילה, שהרי זמן אכילת הפסח הוא בלילה; ואילו מצות מילה (אפילו שלא בזמנה) היא ביום דוקא⁵⁰, וא"כ, איך היו יכולים למול את עצמם בזמן אכילת הפסח בלילה?

ע"פ נגלה י"ל, שהדין דמילה (שלא בזמנה) ביום נתחדש לאח"ז, כפי שלמדים מהפסוק⁵¹ "וביום השמיני ימול בשר ערלתו"⁵², ואילו חיוב מילה ביצי"מ הי' מצד הציווי לאברהם אבינו, ולכן הי' יכול להיות גם בלילה; אבל עדיין אינו מובן הדבר מצד פנימיות הענינים.

והביאור בזה — ע"פ האמור שבליל יצי"מ הי' מעמד ומצב ד"לילה כיום יאיר"⁵³.

וכיון ש"היו מספרים ביצי"מ" בשלימות, האיר אצלם אותו גילוי שהי' בשעת יצי"מ — "לילה כיום יאיר".

ולכן, לא הי' חידוש אצלם כשהגיע זמן ק"ש של שחרית, כיון שכבר באמצע הלילה — "ויהי בחצי הלילה"⁵⁴ — שש שעות לפני"ז, הי' כבר אצלם מעמד ומצב ד"כיום יאיר", כך, שמצד עצמם לא הוצרכו להפסיק לק"ש — בחי' יחו"ע — של שחרית (בחי' יום), כיון שהאירה אצלם בחי' שלמעלה מהתחלקות יום ולילה ("לילה כיום יאיר").

י. ועדיין דרוש ביאור — כיצד מתאים הדבר עם ההלכה:

ע"פ דין היו צריכים לכאורה להפסיק בסיפור יצי"מ ולקרות ק"ש, וא"כ, איך יתכן שלולי הודעת תלמידיהם ש"הגיע זמן ק"ש של שחרית" היו ממשיכים לספר ביצי"מ, ולא היו קורין ק"ש?

והביאור בזה — שגם ע"פ דין לא היו חייבים להפסיק לק"ש:

מי שתורתו אומנתו — הנה לדעת הבבלי⁵⁵ פטור מתפלה וחייב בק"ש, אבל לדעת הירושלמי⁵⁶ פטור גם מק"ש (כיון שזהו ע"ד "בכלל מאתיים מנה"⁵⁷).

וכיון שאצל ר"א וכו' היתה תורתם אומנתם, הנה כשהיו מספרים ביצי"מ — שזהו ענין של תורה — היו פטורים מק"ש (לשיטת הירושלמי).

יא. אמנם, אף שר"א וכו' לא היו צריכים להפסיק בסיפור יצי"מ לקרות ק"ש של שחרית, הן ע"פ פנימיות הענינים, בגלל שאצלם לא נתחדש דבר ב"שחרית", כיון שמקודם לכן כבר האיר אצלם הגילוי ש"לילה כיום יאיר", והן ע"פ נגלה, כיון שתורתם היתה אומנתם — הנה תלמידיהם לא היו בדרגא נעלית כזו:

גם כאשר רבותיהם פעלו על תלמידיהם שיורגש אצלם בחי' יחו"ע, כפי שאמרו התלמידים שגם אצלם "הגיע זמן ק"ש של שחרית" — עדיין לא הגיעו התלמידים לדרגא ד"לילה כיום יאיר", שלמעלה מהגבלה לגמרי.

וכמו"כ לא היו התלמידים במעמד ומצב ד"תורתם אומנתם" — שזהו דרך עבור יחידי סגולה בלבד, וכדברי הגמרא⁵⁸ "הרבה עשו כו' כרשב"י ולא עלתה בידן".

וזהו ש"באו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית" — ומשמעות הסיפור הוא שבגלל זה הפסיקו לספר ביצי"מ וקראו ק"ש (אף שמצד עצמם לא היו צריכים להפסיק) — דכיון שאצל התלמידים לא האיר הגילוי ד"לילה כיום יאיר", הוצרכו גם רבותיהם לירד למדריגתם. וע"ד שאמר הקב"ה למשה "לך רד"⁵⁹, "רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל"⁶⁰.

ועפ"ז מובן דיוק הלשון "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית" — דלכאורה הי' אפ"ל "עד שבאו ואמרו להם הגיע זמן כו'", ולמאי נפק"מ מי הם אלו שבאו ואמרו? — כי, אילו הי' אומר זאת מישהו אחר, לא הי' הדבר נוגע להם; דוקא כאשר באו "תלמידיהם", ששייכים אליהם, ואמרו להם הנכם "רבותינו", ובמילא

(58) ברכות לה, ב.

(59) תשא לב, ז.

(60) שם לב, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(55) שבת יא, א.

(56) שם פ"א ה"ב.

(57) ראה אוה"ת ויקרא בהוספות ע' רנד.

סה"מ תרכ"ז ע' רצב.

(51) תזריע שם.

(52) תו"כ שם. יבמות עב, ב ובתוד"ה מר.

(53) לשלימות הענין — ראה שיחת

אחרון של פסח (שנדפסה בלקו"ש שם).

(54) בא יב, כט.

(47) בא יב, מח ואילך.

(48) יחזקאל טז, ו.

(49) בהבא לקמן — ראה לקו"ש ח"ז ע'

125 ואילך.

(50) תו"כ תזריע יב, ג. מגילה כ, ב.